

УДК 364.01(072):316.6

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.14>

Ірина КРИНИЦЬКА

кандидатка соціологічних наук, в.о. завідувача кафедри педагогіки та соціальної роботи, Заклад вищої освіти «Український католицький університет», вул. Іларіона Свенціцького, 17, м. Львів, Україна, 79011
ORCID: 0000-0002-1605-4279

Максим СКОЧКО

доктор філософії, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20300
ORCID: 0000-0003-2342-3834

Ольга ВАСИЛАК

аспірант кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027
ORCID: 0009-0003-4831-552X

Бібліографічний опис статті: Криницька, І., Скочко, М., Василак, О. (2024). Робота з дітьми з інвалідністю в системі соціального захисту. *Ввічливість. Humanitas*, 4, 106–114, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.14>

РОБОТА З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

У статті проаналізовано поняття дітей з інвалідністю в Україні. Визначено специфіку поняття соціального захисту та основні аспекти роботи з дітьми та їх сім'ями.

Авторами висвітлена нормативно-правова джерельна база соціального захисту дітей з інвалідністю, визначені відповідальні за організацію соціального захисту дітей на національному та локальному рівнях, а також проаналізована система соціального захисту, яка складається з матеріально-фінансової складової та складової послуг. Визначено, що матеріально-фінансова складова включає соціальні допомоги, пільги, благодійні допомоги, а також надання матеріально-технічної допомоги, а саме засобів протезування, реабілітації тощо. До складової послуг належать соціально-реабілітаційні послуги. Авторами перелічено заклади, які надають ці послуги, зокрема реабілітаційні центри, центри надання соціальних послуг, навчально-реабілітаційні центри, та ін. Розкрито зміст діяльності, а саме завдання, послуги та заходи, які надаються в межах зазначених установ. Серед соціальних послуг виокремлені послуги, які можуть надаватися в Центрі надання соціальних послуг, серед яких: соціальна адаптація, денний догляд, догляд вдома, догляд стаціонарний, транспортні послуги, послуга соціальної реабілітації та інші.

В статті зроблено акцент на необхідності включення в процес роботи не тільки дитини з інвалідністю, але й її сім'ї.

Автори розкривають труднощі, які виникають в процесі забезпечення соціального захисту дітей з інвалідністю. Серед таких труднощів названо порушення під час надання виплат, недостатнє фінансування, брак належної інфраструктури. Зазначено, що гостро стоїть питання наявності кваліфікованих кадрів, які можуть забезпечити соціально-реабілітаційні послуги для дітей та їх сімей.

Ключові слова: діти з інвалідністю, соціальний захист, соціально-реабілітаційні послуги, заклади системи соціального захисту, робота з сім'ями та дітьми.

Ірина KRYNYTSKA

PhD in Sociology, Acting Head of the Department of Pedagogy and Social Work, Ukrainian Catholic University, 17 Ilarion Svetsitskoho str., Lviv, Ukraine, 79011
ORCID: 0000-0002-1605-4279

Maksym SKOCHKO

PhD, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova str., Uman, Cherkassy region, Ukraine, 20300
ORCID: 0000-0003-2342-3834

Olga VASYLAK

PhD Students at the Department of Special and Inclusive Education, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, 2 M. Kryvonos str., Ternopil, Ukraine, 46027

ORCID: 0009-0003-4831-552X

To cite this article: Krynytska, I., Skochko, M., Vasylyak, O. (2024). Robota z ditmy z invalidnistiu v systemi sotsialnoho zakhystu [Working with children with disabilities in the social protection system]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 106–114, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.14>

WORKING WITH CHILDREN WITH DISABILITIES IN THE SOCIAL PROTECTION SYSTEM

The article analyzes the concept of a person with a disability in Ukraine. The difficulties with the exact number of children and the main aspects that can improve the situation of children and their families are identified.

The authors reveal the regulatory and legal source base for the content of social protection of children with disabilities, identify those responsible for organizing social protection at the national and local levels, and analyze the social protection system, which consists of a material and financial component and a service component. It is determined that the material component includes social benefits, privileges, charitable assistance, as well as the provision of material and technical assistance, namely, prosthetics, rehabilitation, etc. The service component includes social and rehabilitation services. The authors note that the latter are provided in rehabilitation centers, social service centers, training and rehabilitation centers, and partially in inclusive resource centers. The article reveals the content of activities, namely, tasks, services and activities within these institutions, in particular, the social services that can be provided in the Centre for Social Services, including social adaptation, day care, home care, inpatient care, transport services, social rehabilitation services and others.

The article emphasizes the need to include not only a child with a disability, but also his or her family in the process.

The authors reveal the difficulties that arise in the process of ensuring social protection of children with disabilities. Among these difficulties are violations in the provision of benefits, insufficient funding, and lack of adequate infrastructure. It is noted that the issue of availability of qualified personnel who can provide social and rehabilitation services for children and their families is acute.

Key words: children with disabilities, social protection, social rehabilitation services, social protection institutions, work with families and children.

Актуальність проблеми. Система соціального захисту в Україні сьогодні має багато викликів, які зростають зважаючи на збройну агресію росії проти України. Однією з найбільш вразливих категорій населення сьогодні є діти, зокрема діти з інвалідністю, а сім'ї, в яких виховуються ці діти, стикаються з багатьма проблемами, що унеможливають їх інтеграцію у суспільство. Ці аспекти зумовлюють необхідність пошуку дієвих механізмів соціального захисту.

Соціальний захист складається із складових соціального забезпечення – виплат та пільг, а також послуг різного характеру, що покликані підтримати вразливі категорії населення. Для забезпечення інтеграції дітей з інвалідністю в суспільство важливими є соціальні та реабілітаційні послуги, наявність яких для сімей, які виховують дітей з інвалідністю має стати гарантією соціального захисту, забезпечити рівні умови розвитку та сприяти профілактиці еміграції таких сімей закордон.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження і публікації по роботі з дітьми

з інвалідністю можна розділити на публікації, в яких проаналізовані підгрунття і особливості соціального захисту дітей з інвалідністю, зокрема це нормативно-правова база – Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України, Накази Міністерства охорони здоров'я, Міністерства освіти і науки, Міністерства соціальної політики, які регламентують порядок видачі медичних висновків, встановлення інвалідності, особливості надання матеріальної допомоги, реабілітаційних послуг, забезпечення технічними засобами реабілітації, освітніми послугами тощо. Джерельна база також налічує публікації щодо соціального захисту дорослих та дітей з інвалідністю, зокрема це праці Гончарук К., Костіної В., Павлюк Т., а специфіка системи соціального захисту розкривається, зокрема у роботах Аніної О., Горішної Н., Гуменної А., Дуюнової Т., Москаленко О., Москаленко В., Петрович Ж., Тополь О.

Зміст практичних аспектів надання допомоги дітям та сім'ям проаналізована у працях Матрос О., яка розкриває сутність соціального

обслуговування сімей, які виховують дітей з інвалідністю. Роботи Кравченко Н., Слосанської Г., Столярик О. розкривають зміст та значення соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю, та значення раннього втручання.

Джерельна база свідчить про наявність матеріалів, в яких проаналізовано систему соціального захисту, водночас слід визначити інфраструктуру і місце соціально-реабілітаційних послуг в цій системі. Зважаючи на це, **мета даного дослідження** – здійснити аналіз системи соціального захисту дітей з інвалідністю в Україні та виокремити місце соціально-реабілітаційних послуг для дітей.

Робота ґрунтується на кабінетному дослідженні основного законодавства та нормативно-правових актів України щодо соціального захисту дітей з інвалідністю, наукових джерел, в яких проаналізовані соціальні, соціально-реабілітаційні послуги для дітей з інвалідністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Закону України Про охорону дитинства «дитина з інвалідністю – дитина зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність додаткової соціальної допомоги і захисту» (Закон України Про охорону дитинства). В Законі України Про реабілітацію осіб з інвалідністю дитина з інвалідністю визначається як «особа до досягнення нею повноліття (віком до 18 років) зі стійким обмеженням життєдіяльності, якій у порядку, визначеному законодавством, встановлено інвалідність». Як бачимо з цих термінів, наявність обмеження життєдіяльності чи розладу різного характеру є визначальними в цих поняттях. Зважаючи на ситуацію в Україні кількість дітей з інвалідністю тільки зростає. За даними Державного комітету статистики в Україні проживає 156010 дітей з інвалідністю (Соціальний захист населення України, 2023), водночас ці дані не є достовірними. Як зазначають Москаленко О. і Дуюнова Т. точну інформацію про дітей з інвалідністю важко знайти через те, що батьки чи опікуни можуть не знати чи приховувати особливості дитини, а також не бути компетентними в оцінці рівня функціонування своєї дитини (Москаленко О. В., Дуюнова Т.В., 2023, с. 134). Якісна діагностика,

раннє втручання, наявність послуг, компетентних фахівців та інформування можуть зробити поштовх до змін становища дітей з інвалідністю в суспільстві.

Конституція України (ст. 46) гарантує право на соціальний захист, що «включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» (Конституція, ст. 46), а у статті 23 гарантується право на всебічний розвиток особистості (Конституція ст. 23), що свідчить про те, що основні принципи захисту прав і створення умов для розвитку дітей з інвалідністю є одними з основних конституційних гарантій. Як стверджує Москаленко В., мінімальний життєвий рівень, підвищення якості життя та перспектив досягається за допомогою системи заходів соціального захисту (Москаленко В., 2003, с. 42), але слід зазначити, що соціальний захист осіб з інвалідністю слід відрізнити від адміністративно-правового захисту, який спрямований на діяльність органів публічної адміністрації усіх необхідних заходів соціального захисту цієї категорії осіб (Аніна О., 2021, с. 688).

Україна має сформовану законодавчу базу щодо захисту дітей з інвалідністю. Серед основних нормативно-правових актів, які відповідають за соціальний захист дітей з інвалідністю є Закон України № 2402-III від 26 квітня 2001 року «Про охорону дитинства», Закон України № 2961-IV від 6 жовтня 2005 року «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», Постанова Кабінету Міністрів України № 917 від 21 листопада 2013 року «Деякі питання встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям», Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04 грудня 2001 року № 482 «Про затвердження порядку видачі медичного висновку про дитину з інвалідністю віком до 18 років», Закон України № 2671-VIII від 17 січня 2019 року «Про соціальні послуги», Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» № 2811-XII від 21 листопада 1992 року, Постанова КМУ № 1751 від 27 грудня 2001 р. «Порядок призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми», Закон України № 2109-III від 16 листопада 2000 року «Про державну соціальну

допомогу інвалідам з дитинства та дітям з інвалідністю», Постановою КМУ від 05 квітня 2012 року № 321 затверджено «Порядок забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні та інші засоби реабілітації» та ін. Як бачимо, відповідно до цих матеріалів та за результатами дослідження Подолян В. (2024), Горішної Н., Петрович Ж., Столярик О. (2024), сьогодні ми маємо розвинуту юридичну базу забезпечення соціального захисту для дітей з інвалідністю в Україні. Водночас, слід наголосити, що на думку науковців (Москаленко О., Дуюнова Т., 2023) необхідно підготувати Національний план дій щодо реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю та розвиток системи реабілітації осіб з інвалідністю. Хоча, подібні плани дій у нас є, але такий план має окреслити основні завдання і напрями роботи у сфері соціального захисту, а також забезпечити механізм реалізації для всебічного розвитку та інтеграції осіб з інвалідністю, зокрема дітей в Україні (Москаленко О. В., Дуюнова Т. В., 2023, с. 40). Створювати відповідне нормативне підґрунтя та інфраструктуру для реалізації рівності прав та умов для розвитку дітей з інвалідністю має Міністерство соціальної політики. За реалізацію окремих завдань відповідає Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю. Фонд є неприбутковою бюджетною установою, основними завданнями якого є фінансове забезпечення заходів щодо соціальної захищеності осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю в Україні (Положення про Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю, 2011). На місцях відповідальними за соціальний захист є структурні підрозділи соціального захисту населення на різних рівнях – обласному та рівні громади.

Як стверджують Гуменна А. та Тополь О., соціальний захист спрямований на створення безпечного соціального середовища, а соціальне забезпечення – це матеріальна складова, яка має допомогти подолати соціальні ризики (Гуменна А. В. та Тополь О. В.). Сьогодні система соціального захисту включає матеріальні виплати – державну соціальну допомогу для сімей, що виховують дітей з інвалідністю, грошові компенсації за транспортування чи ремонт засобів реабілітації, пільги, благодійну

фінансову допомогу від міжнародних організацій, а також надання соціальних та реабілітаційних послуг. Окрім того, частина цих заходів реалізується у державних чи місцевих програмах соціального захисту дітей з інвалідністю, зокрема мова йде про забезпечення засобами реабілітації, протезно-ортопедичними виробами, безоплатними путівками на відпочинок чи санаторно-курортне лікування, можливості транспортування тощо. За реалізацію програм на місцях відповідають структурні підрозділи із соціального захисту населення. У статті Криницької І., Слезанської А. & Скочка М. визначено, що у структуру соціально-реабілітаційних послуг входять дві групи послуг: соціальні та реабілітаційні (Криницька І., Слезанська А. & Скочко М., 2023). Саме на закладах, які реалізують такі послуги ми зосередимо увагу в цій статті.

В територіальних громадах є кілька типів закладів для дітей – заклади інтернатного типу та заклади, які надають послуги одноразово чи тимчасово, стаціонарні заклади.

Заклади інтернатного типу для дітей – дитячі будинки інтернати – стаціонарна соціально-медична установа, призначена для тимчасового чи постійного перебування або проживання дітей з інвалідністю віком від 4 до 18 років з порушеннями фізичного, інтелектуального розвитку та психічними розладами, які за станом здоров'я потребують стороннього догляду, побутового обслуговування, медичної допомоги, освітніх послуг, комплексу реабілітаційних заходів (Постанова КМУ Деякі питання соціального захисту дітей з інвалідністю, 2016).

Серед інших закладів можна виокремити установи, які зокрема відповідають за надання соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю, а саме мова йде про послуги для дітей та їх сімей, які спрямовані на «відновлення та/або розвиток соціальних навичок, здібностей, сильних сторін дітей та їх сімей, соціальну підтримку та соціальне обслуговування задля самореалізації, підвищення адаптаційного потенціалу та забезпечення доступу до ресурсів, необхідних для подолання викликів, пов'язаних з інвалідністю та забезпечення найкращих інтересів дитини» (Криницька, Слезанська & Скочко, 2023, с. 161). Цікаво зазначити, що Павлюк Т. і Гончарук К. серед реабілітаційних заходів виділяють також

надання матеріальної допомоги (Павлюк, Гончарук, 2023, с. 41–42). До таких установ належать – Центри надання соціальних послуг, Інклюзивно-ресурсні центри, Центри комплексної реабілітації, Навчально-реабілітаційні центри, Центри денного догляду тощо.

Центр надання соціальних послуг це заклад соціального захисту населення, структурні або відокремлені підрозділи якого надають соціальні послуги особам/сім'ям (Деякі питання діяльності центрів надання соціальних послуг, 2020). Серед соціальних послуг, які можуть надаватися для дітей з інвалідністю: соціальна адаптація, денний догляд, догляд вдома, догляд стаціонарний, транспортні послуги, послуга соціальної реабілітації, супровід під час інклюзивного навчання, персональний асистент (Про затвердження Класифікатора соціальних послуг, 2020).

В Центрі надання соціальних послуг можуть утворюватися відділення надання соціальних послуг в умовах денного перебування (надання протягом дня дітям/особам з інвалідністю) (Деякі питання діяльності центрів надання соціальних послуг, 2020), в яких організовують послугу тимчасово чи постійно, напівстаціонарно у приміщенні надавача соціальної послуги і надають послуги соціальної реабілітації; соціально-трудова адаптації та організація дозвілля; забезпечують участь отримувачів та членів їх сімей їхніх родичів у вирішенні конкретних соціальних проблем; здійснюють догляд; навчання батьків осіб, що їх замінюють (Про затвердження Класифікатора соціальних послуг, 2020).

Центр комплексної реабілітації – реабілітаційна установа, метою якої є надання реабілітаційних послуг та заходів, які забезпечують всебічний розвиток дітей, які мають інвалідність, або її ризик, засвоєння ними знань, умінь, навичок, збереження і розвиток здібностей та особистого потенціалу дітей (Деякі питання комплексної реабілітації осіб з інвалідністю, 2016). Основні завдання центру передбачають заходи «з ранньої, та/або соціальної, та/або психологічної, та/або фізичної, та/або медичної, та/або психолого-педагогічної, та/або фізкультурно-спортивної, та/або професійної, та/або трудової реабілітації (абілітації)» (Деякі питання комплексної реабілітації осіб з інвалідністю, 2016), запобігання дискримінації, профорієнтацію,

розвиток автономного проживання дітей, коригування індивідуальних програм реабілітації, роботу з батьками та законними працівниками, сприяння у встановленні опіки чи піклування, співпрацю з вітчизняними та закордонними підприємствами, установами, організаціями та громадськими об'єднаннями (Деякі питання комплексної реабілітації осіб з інвалідністю, 2016).

Також слід зауважити, що реабілітаційні заходи можуть надаватися в межах закладів охорони здоров'я у відділеннях фізичної реабілітації, медичних стаціонарних закладах, закладах оздоровлення, а також у закладах освіти. Зокрема висновок про потребу в створенні інклюзивного навчання надає Інклюзивно-ресурсний центр, який здійснює комплексну оцінку розвитку особи та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб у разі встановлення особливих освітніх потреб. Реалізацію державної політики щодо діяльності інклюзивно-ресурсних центрів здійснює Міністерство освіти і науки України (Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр).

Ще одним закладом, який підпорядкований Міністерству освіти і науки України є Навчально-реабілітаційний центр – «це загальноосвітній навчальний заклад, метою діяльності якого є реалізація права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними вадами розвитку, їх інтеграція в суспільство шляхом здійснення комплексних реабілітаційних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я, здобуття освіти відповідного рівня, розвиток та корекцію порушень» (Про затвердження Положення про навчально-реабілітаційний центр, 2012). Основними завданнями центру є забезпечення права дітей із складними вадами розвитку на здобуття відповідного рівня освіти; забезпечення ранньої соціалізації в умовах спеціально організованого навчально-виховного процесу в комплексі з психолого-педагогічною, медичною, фізичною, соціальною реабілітацією; формування громадянської позиції; готовності до трудової діяльності; забезпечення системного кваліфікованого психолого-медико-педагогічного супроводу дітей; надання реабілітаційних послуг згідно з індивідуальною програмою реабілітації дитини з інвалідністю; надання психолого-педагогічної допомоги батькам (Про затвердження Положення про навчально-реабілітаційний центр, 2012).

Важливо зазначити, що комплекс заходів, які пропонують в установах, які надають реабілітаційні послуги включають допомогу та підтримку не тільки для дитини, але й для членів її сім'ї. Результати дослідження Матрос О., Столярик О. вказують на те, що на етапі реабілітації важливо включати у цей процес сім'ю, саме тому у системі соціального захисту важливе місце відіграє соціальний супровід сім'ї, яка виховує дітей з інвалідністю, що полягає у соціальному патронажі як комплексної системи соціальної підтримки і допомоги (Матрос, 2021; Столярик, 2024). Важко оминати увагою потребу в психологічній підтримці, а також в ранньому втручанні і забезпеченні професіоналізації команд для надання допомоги дітям та їх сім'ям (Кравченко М., 2023).

Як бачимо, в системі соціального захисту є низка установ, які можуть надавати послуги для дітей з інвалідністю, проте, як вважають Москаленко О., Дуюнова Т., Подолян Ю., в Україні заходи, які мають бути реалізовані для осіб з інвалідністю, зазвичай є декларативними або ж їх реалізувати на місцях дуже складно (Москаленко О., Дуюнова Т., 2023, с. 58; Подолян Ю., 2024, с. 43). Існують також порушення і труднощі під час надання державних соціальних допомог, а саме недостатнє фінансування, бюрократичні перепони, недостатня інформація про виплати, неефективний моніторинг надання послуг, відсутність індексації тощо (Співак В., 2024, с. 230). Недостатніми є інфраструктура та можливості для реабілітації дітей з інвалідністю. За даними дослідження Горішної Н., Петрочко Ж., Столярик О. (2023) на початок 2022 року в Україні діяли 118 центрів комплексної реабілітації, водночас перестали функціонувати 36 з них (Горішної Н., Петрочко Ж. & Столярик О., 2023, с. 21). Також одними з найбільших труднощів є брак кваліфікованих фахівців, а також різна доступність послуг у великих чи малих громадах. Частина повно-

важень покладена на самоврядні повноваження громад, а це свідчить про те, що забезпечення послуг для дітей з інвалідністю відбувається по різному, залежно від можливостей, пріоритетів і зацікавленості громади підтримувати сім'ї, які виховують дітей з інвалідністю. Слід зазначити що Стратегічний план діяльності Міністерства соціальної політики України на 2022 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2023–2024 роки) включають «затвердження державних стандартів соціальних послуг денного догляду дітей з інвалідністю, супроводу під час інклюзивного навчання, соціально-трудова адаптації», «запровадження надання в територіальних громадах соціальних послуг денного догляду дітей з інвалідністю», «підвищення рівня охоплення реабілітаційними послугами осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю» (Стратегічний план, 2022). Але слід зазначити, що ці напрями діяльності масштабуються дуже повільно і, незважаючи на певні зрушення, прослідкувати зміни можна буде після деякого часу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Система соціального захисту України має значний потенціал для розвитку соціально-реабілітаційних послуг, про що свідчить низка нормативно-правових актів, які, зокрема, регламентують діяльність установ та закладів надання соціальних, реабілітаційних, освітніх послуг для дітей, а також створення умов для забезпечення розвитку дітей. Водночас, внаслідок війни, недостатнього фінансового забезпечення, браку кваліфікованих кадрів та недостатньої інфраструктури є ризик низького рівня забезпечення послугами дітей з інвалідністю та їх сімей. Слід наголосити, що, маючи добре підґрунтя, соціальний захист має бути спрямований на забезпечення принципів найкращих інтересів дитини, раннє виявлення порушень стану дітей з інвалідністю, на що мають бути спрямовані перспективи подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Костіна В. Соціальна підтримка та соціальний захист дітей з особливими потребами в умовах війни в Україні. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. Вип. 3. С. 138–149. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.19> URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/12938>
2. Гончарук К., Павлюк Т. Соціальний захист людей з інвалідністю з дитинства та дітей з інвалідністю. *Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements* : collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, November 10, 2023. Stockholm, Kingdom of Sweden: International Center of Scientific Research. С. 40–43. URL: <https://sel.vtei.edu.ua/repository/card.php?lang=en&id=29172> (дата звернення: 28.08.2024).

3. Москаленко О. В., Дуюнова Т. В. Соціальний захист осіб з інвалідністю: Компаративістське дослідження : монографія. Харків, 2023. 249 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/41885/1/Mon_SOTSIAL_NYY%20ZAKHYST_23.pdf (дата звернення: 28.08.2024).
4. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 28.08.2024).
5. Соціальний захист населення України 2022. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ, 2023, 116 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_szn_2022.pdf (дата звернення: 28.08.2024).
6. Про соціальну реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 6 жовтня 2005 р. № 2961-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> (дата звернення: 28.08.2024).
7. Аніна О. О. Особливості соціального захисту осіб з інвалідністю у системі державного соціального захисту України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 685–689.
8. Гуменна А. В., Тополь О. В. Система соціального захисту і соціального забезпечення дітей та сімей з дітьми. б/в. URL: <https://e-journals.udu.edu.ua/index.php/on/article/view/275/592> (дата звернення: 28.08.2024).
9. Криницька І., Слозанська Г., Скочко М. Зміст соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю: аналіз основних підходів. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 1. № 64. С. 161–165. URL: http://innovpedagogy.od.ua/archives/2023/64/part_1/32.pdf (дата звернення: 28.08.2024).
10. Про затвердження Положення про Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю: Наказ КМУ від 14 квітня 2011 р. № 129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0528-11#Text> (дата звернення: 28.08.2024).
11. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.08.2024).
12. Москаленко В. В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави. *Наукові записки НАУКМА*. 2003. Т. 21. С. 41–44.
13. Деякі питання соціального захисту дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю: Постанова КМУ від 14 грудня 2016 р. № 978. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.08.2024).
14. Деякі питання діяльності центрів надання соціальних послуг: Постанова КМУ від 3 березня 2020 р. № 177. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.08.2024).
15. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: Наказ МСП від 23 червня 2020 р. № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (дата звернення: 28.08.2024).
16. Деякі питання комплексної реабілітації осіб з інвалідністю: Наказ МСП від 09 липня 2016. № 855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1209-16#Text> (дата звернення: 28.08.2024).
17. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова КМУ від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.08.2024).
18. Про затвердження Положення про навчально-реабілітаційний центр: Наказ МОНМСУ від 16 липня 2012 р. № 920. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1502-12#n14> (дата звернення: 28.08.2024).
19. Матрос О. О. Модель соціального обслуговування сімей із дітьми з інвалідністю. *Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. м. Умань, 12 жовт. 2021 р. та II Міжнар. наук.-практ. симпозиуму з інклюзивного туризму. м. Умань, 27 трав. 2021 р. м. Умань : МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Рівненський держ. гуманіт. ун-т. Умань : Візаві, 2021. С. 57–60. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/14640/1/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%81%20%D0%9E.%D0%9E.%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8%2C%2012%20%D0%B6%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0%BD%D1%8F%202021%20%D1%80..pdf> (дата звернення: 28.08.2024).
20. Столярик О. Сімейно-орієнтований підхід у соціальній реабілітації дітей з інвалідністю. *Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук* : IV Міжнародна наукова конференція «Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук» 12.04.2024; Дніпро, 2024. С. 44–46 DOI: <https://doi.org/10.62731/mcnd-12.04.2024>.
21. Співак В. Особливості фінансової і соціально-психологічної допомоги дітям з інвалідністю. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 21–22 травня 2024 р. м. Кам'янець-Подільський : НРЗВО КПДІ, 2024. С. 229–232. URL: <https://kpdi.edu.ua/wp-content/uploads/2024/06/Materialy-VIII-Mizhnarodnoyi-naukovo-praktychnoyi-konferentsiyi.pdf#page=229> (дата звернення: 28.08.2024).
22. Кравченко М. В. Надання послуги раннього втручання для сімей з дітьми, які мають порушення розвитку, в умовах війни. *Публічно-управлінські та цифрові практики* : наук. журнал. 2023. Вип. 1. С. 124–145.
23. Подолян Ю. Організаційно-правові механізми захисту прав дітей з інвалідністю в Україні. *DICTUM FACTUM. Державний університет інфраструктури та технологій*. 2024. № 1(15). С. 40–45.

24. Горішна Н. М., Петрочко Ж. В., Столярик О. Ю. Законодавчі аспекти соціальної реабілітації дітей з інвалідністю: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Інклюзія і суспільство* : науковий журнал. Кам'янець-Подільський : Гельветика, 2023. Вип. 2. С. 19–27. DOI : <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-2-3>

25. Стратегічний план діяльності Міністерства соціальної політики України на 2022 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2023–2024 роки) : Наказ МСП від 11 лютого 2022 р. № 90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0090739-22#Text> (дата звернення: 28.08.2024).

REFERENCES:

1. Kostina, V. (2023). Sotsialna pidtrymka ta sotsialnyi zakhyst ditei z osoblyvymy potrebamy v umovakh viiny v Ukraini [Social support and social protection of children with special needs in the context of war in Ukraine]. *Vvichlyvist. Humanitas*. 3. (pp. 138–149). doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.19> Retrieved from <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/12938> [in Ukrainian].

2. Honcharuk, K., & Pavliuk, T. (2023). Sotsialnyi zakhyst liudei z invalidnistiu z dytynstva ta ditei z invalidnistiu [Social protection of people with disabilities from childhood and children with disabilities]. *Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements*: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, November 10, 2023. Stockholm, Kingdom of Sweden: International Center of Scientific Research. (pp. 40–43). Retrieved from <https://sel.vtei.edu.ua/repository/card.php?lang=en&id=29172> [in Ukrainian].

3. Moskalenko, O. V., & Duiunova, T.V. (2023). Sotsialnyi zakhyst osib z invalidnistiu: Komparatyvistske doslidzhennia [Social protection of persons with disabilities: A comparative study.] Monohrafiia. 249 p. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/41885/1/Mon_SOTSIAL_NYY%20ZAKHYST_23.pdf [in Ukrainian].

4. Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy vid 26.04.2001. № 2402-III / Verkhovna Rada Ukrainy [On child protection]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> [in Ukrainian].

5. Sotsialnyi zakhyst naseleння Ukrainy 2022. Statystychnyi zbirnyk (2023). [Social Protection of the Population of Ukraine 2022. Statistical collection] Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv. P. 116. Retrieved from https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_szn_2022.pdf [in Ukrainian].

6. Pro sotsialnu rehabilitatsiiu osib z invalidnistiu v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 6.10.2005. № 2961-IV / Verkhovna Rada Ukrainy. [On social rehabilitation of persons with disabilities in Ukraine: The Law of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> [in Ukrainian].

7. Anina, O. O. (2021). Osoblyvosti sotsialnoho zakhystu osib z invalidnistiu u systemi derzhavnogo sotsialnoho zakhystu Ukrainy [Peculiarities of social protection of persons with disabilities in the system of state social protection of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 4. (pp. 685–689). [in Ukrainian].

8. Humenna, A. V., & Topol, O. V. Systema sotsialnoho zakhystu i sotsialnoho zabezpechennia ditei ta simei z ditmy [The system of social protection and social security for children and families with children]. b/n. Retrieved from <https://e-journals.udu.edu.ua/index.php/on/article/view/275/592> [in Ukrainian].

9. Krynytska, I., Slozanska, H., & Skochko, M. (2023). Zmist sotsialno-reabilitatsiinykh posluh dlia ditei z invalidnistiu: analiz osnovnykh pidkhodiv [Content of social and rehabilitation services for children with disabilities: analysis of the main approaches]. *Innovatsiina pedahohika*. 1. № 64. (pp. 161–165). Retrieved from http://innovpedagogy.od.ua/archives/2023/64/part_1/32.pdf [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Fond sotsialnoho zakhystu osib z invalidnistiu: Nakaz KMU vid 14.04.2011 № 129 [On approval of the Regulation on the Social Protection Fund for Persons with Disabilities]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0528-11#Text> [in Ukrainian].

11. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine] / Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

12. Moskalenko, V. V. (2003). Sutnist sotsialnoho zakhystu ta yoho mistse v politytsi sotsialnoi derzhavy [The essence of social protection and its place in the welfare state policy]. *Naukovi zapysky NaUKMA*. № 21. (pp. 41–44). [in Ukrainian].

13. Deiaki pytannia sotsialnoho zakhystu ditei z invalidnistiu ta osib z invalidnistiu: Postanova KMU vid 14.12.2016. № 978 [Some issues of social protection of children with disabilities and persons with disabilities]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2016-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

14. Deiaki pytannia diialnosti tsentriv nadannia sotsialnykh posluh: Postanova KMU vid 3.03.2020. № 177 [Some issues of social service centers]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

15. Pro zatverdzhennia Klyasyfikatora sotsialnykh posluh: Nakaz MSP vid 23.06. 2020. № 429 [On approval of the Classifier of social services]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> [in Ukrainian].

16. Deiaki pytannia kompleksnoi rehabilitatsii osib z invalidnistiu: Nakaz MSP vid 09.07.2016. № 855 [Some issues of comprehensive rehabilitation of persons with disabilities]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1209-16#Text> [in Ukrainian].

17. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro inkliuzyvno-resursnyi tsentr: Postanova KMU vid 12.07.2017. № 545 [On approval of the Regulation on the inclusive resource centre]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

18. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro navchalno-reabilitatsiinyi tsentr: Nakaz MONMSU vid 16.07.2012. № 920 [On approval of the Regulations on the training and rehabilitation centre]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1502-12#n14> [in Ukrainian].

19. Matros, O. O. (2021) Model sotsialnoho obsluhovuvannia simej iz ditmy z invalidnistiu [A model of social services for families with children with disabilities]. *Aktualni problemy sotsialnoi pedahohiky ta sotsialnoi roboty* : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. Uman, 12.10.2021 ta II Mizhnar. nauk.-prakt. sympoziumu z inkliuzyvnoho turizmu. m. Uman, 27.05.2021. Uman: MON Ukrainy, Umanskyi derzh. ped. un-t imeni Pavla Tychyny, Rivnenskyi derzh. humanit. un-t. Uman : Vizavi. (pp. 57–60). Retrieved from <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/14640/1/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%81%20%D0%9E.%D0%9E.%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8%2C%2012%20%D0%B6%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0%BD%D1%8F%202021%20%D1%80..pdf> [in Ukrainian].

20. Stoliaryk, O. (2024). Simejno-orientovanyi pidkhid u sotsialnii rehabilitatsii ditej z invalidnistiu [Family-oriented approach to social rehabilitation of children with disabilities]. *Innovatsiini tendentsii sohodennia v sferi pryrodnychkyh, humanitarnykh ta tochnykh nauk*. IV Mizhnarodna naukova konferentsiia Innovatsiini tendentsii sohodennia v sferi pryrodnychkyh, humanitarnykh ta tochnykh nauk. 12.04.2024. (pp. 44–46). DOI: <https://doi.org/10.62731/mcnd-12.04.2024> [in Ukrainian].

21. Spivak, V. (2024). Osoblyvosti finansovoi i sotsialno-psykholohichnoi dopomohy ditiam z invalidnistiu [Peculiarities of financial and social and psychological assistance to children with disabilities]. *Innovatsii partnerskoi vzaiemodii osvity, ekonomiky ta sotsialnoho zakhystu v umovakh inkliuzii ta prahmatychnoi rehabilitatsii sotsiumu* : Materialy VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, Kamianets-Podilskyi, 21-22.05.2024 Kamianets-Podilskyi : NRZVO KPDI. (pp. 229–232). Retrieved from <https://kpidi.edu.ua/wp-content/uploads/2024/06/Materialy-VIII-Mizhnarodnoyi-naukovo-praktychnoyi-konferentsiyi.pdf#page=229> [in Ukrainian].

22. Kravchenko, M. V. (2023). Nadannia posluhy rannoho vtruchannia dlia simej z ditmy, yaki maiut porushennia rozvytku, v umovakh viiny [Provision of early intervention services for families with children with developmental disabilities in the context of war]. *Publichno-upravliniski ta tsyfrovi praktyky* : nauk. zhurnal. 1. (pp. 124–145). [in Ukrainian].

23. Podolian, Yu. (2024). Orhanizatsiino-pravovi mekhanizmy zakhystu prav ditej z invalidnistiu v Ukraini [Organisational and legal mechanisms for protecting the rights of children with disabilities in Ukraine]. *DICTUM FACTUM*. Derzhavnyi universytet infrastruktury ta tekhnolohii No 1(15). (pp. 40–45). [in Ukrainian].

24. Horishna, N. M., Petrochko, Zh. V., & Stoliaryk, O. Yu. (2023). Zakonodavchi aspekty sotsialnoi rehabilitatsii ditej z invalidnistiu: vitchyznianiya ta zarubizhnyi dosvid [Legislative aspects of social rehabilitation of children with disabilities: national and foreign experience]. *Inkliuziia i suspilstvo* : naukovyi zhurnal. Kamianets-Podilskyi : Helvetyka, № 2. (pp. 19–27). DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-2-3> [in Ukrainian].

25. Stratehichniy plan diialnosti Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy na 2022 biudzhetniy rik i dva biudzhetni periody, shcho nastaiut za planovym (2023–2024 roky): Nakaz MSP vid 11.02.2022 № 90 [Strategic plan of the Ministry of Social Policy of Ukraine for the budget year 2022 and two budget periods following the planned one (2023–2024)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0090739-22#Text> [in Ukrainian].